

Landschap in en rond Cotthem

Cotthem is een pittoresk gehucht, gelegen in het landelijk gebied tussen Sint-Lievens-Houtem en Oombergen (Zottegem). Het bestaat uit een twintigtal huizen, waaronder enkele nog uit de 18de eeuw stammen. Cotthem wordt aangeprezen als de poort tot de Vlaamse Ardennen vanwege zijn groen karakter. Daarnaast zijn er een aantal restaurants en tavernes die in het weekend druk door dagjesmensen worden bezocht. Maar er is veel meer...

Het landschap in en rond Cotthem bestaat uit grote en kleine bosgebieden, afgewisseld met open akkergebieden en meer gesloten gebieden met weilanden, omsloten door knotwilgen. De meanderende Cotthembeek vormt de levende ader in dit landschap.

Geologie

De geologische opbouw van dit gebied bestaat uit kleiige en zandige zee-afzettingen uit het Tertiair (van 65 tot 2,5 miljoen jaar geleden). Bij een rustige zee werden kleien afgezet en zanden bij een iets woeliger zee. Bij hevige erosie door bijvoorbeeld sterke stromingen of golfslag op een strand werden keien afgezet. Wanneer het zand veel kalkrijk schelpmate-

riaal bevatte, werden delen ervan in de loop der tijd omgezet in zandsteenlagen. De kalk fungeerde als cement en vormde zo de Balegemse zandsteen, die als bouw materiaal gebruikt werd. Tijdens de ijstijden (2,5 miljoen tot 10.000 jaar geleden) werd het Tertiaire materiaal met een vruchtbare leemlaag afgedekt. In deze periode veranderde de nu rustig kabbellende Cotthembeek bij momenten in een woeste, snelstromende rivier die een diepe vallei in het landschap insneed. Hierdoor kwamen de onderliggende Tertiaire lagen hier en daar op de hellingen aan de oppervlakte. De steile hellingen van de vallei van de Cotthembeek zijn vandaag nog altijd bepalend voor het landschap in dit gebied. De veranderingen in

Erwin Declercq

▲ Cotthembeek

de ondergrond worden verraden door bronniveaus, kwelzones, het plots voorkomen van holle wegen en het aan de oppervlakte komen van keien.

Bodemgebruik

Het geologisch verhaal heeft de menselijke ingebruikname van het landschap sinds de Middeleeuwen sterk bepaald. In de laaggelegen natte en kleiige zone langs de Cotthembeek vinden we drassige meersen, die wanneer de Cotthembeek na hevige regenval buiten zijn oevers treedt, nog gedeeltelijk overstroomt. Sommige meersen worden als weiland gebruikt, andere gedeelten werden bebost. Deze natte en extensief gebruikte gronden herbergen een specifieke fauna en flora.

In de hoger gelegen gebieden bleef de leemlaag stand houden. Deze vruchtbare bodems werden in de Middeleeuwen gebruikt als grote open akkers, de zogenaamde kouters. Bovenop de hoogste kouter loopt een oude heirweg die Oudenaarde via Asse met Tongeren verbond. Wellington zou met zijn leger via deze weg naar Waterloo getrokken zijn om er Napoleon te verslaan.

De hellingen van de vallei van de Cotthembeek, gekenmerkt door een sterk wisselende onder-

▲ Holle weg met houtkant

grond, waren moeilijk in gebruik te nemen en werden bebost (of bebost gelaten). Oud kaartmateriaal zoals de Ferrariskaart uit 1771 toont aan dat dit gebied tijdens de laatste eeuwen weinig grote veranderingen ondergaan heeft. Het huidige bosareaal stemt trouwens nog vrij goed overeen met de beboste oppervlakte weergegeven op die Ferrariskaart.

Het bosbestand is sterk gevarieerd. Naast prachtige percelen met hoogstammige eik, beuk en kastanje zijn er ook verschillende populieraanplantingen. Her en der vinden we eeuwenoude hakhoutstoven van es, hazelaar, esdoorn of zwarte els. Op de hellingen kunnen ook heel wat bronnen waargenomen worden.

Kleinschaligheid troef

De vele kleine landschapselementen die in het landbouwgebied voorkomen hebben niet alleen een esthetische, maar ook een belangrijke ecolo-

gische waarde. Zo creëren de knotwilgenrijen aan de randen van de akkers nestruimte voor onder andere de steenuil. Ze vormen ook een belangrijke verbindingstructuur voor dieren die van het ene beboste perceel naar het andere wensen te trekken. Verder bieden ook de nog voorkomende houtkanten bescherming aan tal van planten en diersoorten. Waar de houtkanten verdwenen zijn, kan op sommige plaatsen nog een duidelijk talud in het landschap waargenomen worden, een zogenaamde graft.

De holle wegen die soms meters diep in het landschap ingesneden zijn, wijzen erop dat sommige veldwegen reeds zeer lang in gebruik zijn. Naast hun historische waarde bieden ze een heel divers microklimaat aan een aantal specifieke planten- en diersoorten.

Dit boeiende geheel van bossen, open kouters met hier en daar een houtkant, graft of holle weg, en het lager gelegen meersengebied met vch-

tige hakhoutbossen en weiden omzoomd met knotwilgen vormt een aantrekkelijk en leesbaar landschap in een sterk verstedelijkt deel van Vlaanderen.

Recreatie

Het gebied wordt dan ook door diverse doelgroepen ten zeerste gesmaakt. Wandelaars, fietsers, mountainbikers en ruiters, maar ook jagers en zelfs quad- en motorrijders maken gretig gebruik van het gebied rond Cotthem. We stellen jammer genoeg vast dat dit uit-eenlopend gebruik niet altijd op de meest respectvolle manier gebeurt. Sommige wandelpaden en veldwegen worden meer en meer herschapen tot brede modderpoelen en kwetsbare vegetaties worden bedreigd.

Opvallend grote fazantenpopulaties bezetten het gebied en vormen zo onder andere een bedreiging voor de aanwezige insecten en amfibieën. Daarenboven treffen we ook hier en daar grote hoeveelheden zwerfvuil aan.

Het landschap in en rond Cotthem vertelt dus een divers en interessant verhaal dat onze aandacht meer dan verdient. Dit lijkt recentelijk meer en meer door te dringen. Zo ontwikkelde de gemeente het Cotthem-wandelpad en zijn er plannen om d.m.v. verbeterde rioleringswerken het lozen van huishoudelijk afvalwater in de Cotthembeek te voorkomen. Als nu ook nog de bewoners en bezoekers dit gebied met het nodige respect behandelen, dan kan iedereen nog lang van dit leesbare landschap genieten.

Het Cotthem wandelpad is verkrijgbaar bij de gemeentelijke diensten

Erwin Declercq

▲ Hakhoutstoofes

Erwin Declercq is lector en onderzoeker aan de St-Lievens Hogeschool. Het landschap rond Cotthem werd als casestudy uitgewerkt binnen een PWO-project met betrekking tot omgevingsonderwijs.

Wil je ook mee wandelen en Cotthem ontdekken? Op zondag 10 augustus om 10 uur trekken we onder begeleiding van de auteur het zomerse bos in. Voor details, zie kalender.

Afdeling Lede-Houtem

INFO

Peter D'Hondt
053 80 72 57
peter.dhondt@telenet.be

Erwin Declercq